

Slovenski dom

Štev. 253

V Ljubljani, torek 7. novembra 1939

Leto IV

Prva velika letalska bitka med Francozi in Nemci

V boju 27 nemških letal z 9 francoskimi so Francozi sestrelili 9 nemških strojev

Pariz, 7. nov. o. Včeraj je prišlo do hudih letalskih bojev med nemškimi in francoskimi letalskimi silami. Nad francoske postojanke je priletelo popoldne 27 nemških letal. V obrambo proti Nemcem se je dvignilo devet francoskih lovskih letal, ki so takoj napadla nemška bojna letala. V strahovitem boju nad francoskimi črtami so francoski piloti sestrelili devet nemških letal. Od tega jih je sedem padlo na francosko ozemlje za prvo bojno črto, dva pa sta tresčila na tla na nemški strani. Vsa francoska letala so se nepoškodovano vrnila na svoja oporišča, brez kakršnihkoli človeških ali stvarnih izgub in poškodb.

O tem letalskem boju je izšlo na francoski strani samo kratko uradno poročilo, na nemški strani pa do sedaj še ni nobene uradne vesti. Ta spopad med nemškim in francoskim letalstvom pred-

stavlja največjo letalsko bitko od začetka vojne.

Potek boja dela čast francoskemu letalstvu. Uradno sporočilo je kratko, toda toliko bolj govori dejstva. Eno francosko letalo se je borilo proti trem nemškim! Francozi so zbili devet nemških letal, vseh 9 francoskih letal pa se je vrnilo v svoja oporišča, ne da bi bila poškodovana. Ob tej priliki je treba naglasiti neverjetno hitrost in spretnost francoskih letalcev in njihovo junaštvo, saj se je devet Francozov spustilo v boj proti 27 Nemcem.

Potek te prve velike zračne bitke na zahodnem bojišču je pokazal, da je francosko letalstvo po tvari kakovosti nemškemu letalstvu popolnoma enakovredno in da trditve o tehničnih prednostih nemških letal ne drži. Kar se pa tiče pilo-

tov, njihove hrabrosti in izkušenosti pa kaže ta boj, da francoski letalci nemške zelo nadkriljujejo in to v vsakem oziru. Zdi se, da Nemčija nima dovolj skušenega in izurjenega moštva za boj na ter letalske letala, za katera je je treba dosti večjih sposobnosti in spretnosti kakor za moštvo v bombnikih, čigar naloga je v glavnem spuščanje bomb in kvečjemu obstreljevanje s strojnimi. Nemški piloti so povečini premladi in preslabi živcev, pozna se pa tudi, da je veliko izurjenih nemških letalcev padlo na Poljskem.

London, 7. novembra. Angleško informacijsko ministrstvo poroča: Včeraj je več britanskih letal izvedlo zelo uspešne ogleda nad Zahodno Nemčijo in naredilo več fotografij. Po končanih ogledih so se letala vrnila v svoja oporišča, razen enega, čigar usoda doslej še ni znana.

Vesti 7. novembra

Angleške vesti s Poljskega poročajo o velikih utrjevalnih delih na obeh straneh sovjetsko-nemške meje. Boljševiki in Nemci uporabljajo za ta dela skoraj samo poljske ujetnike, ki morajo svojo zemljo utrjevati za tuje gospodarje.

Finsko odposlanstvo za pogajanja s Sovjetsko Rusijo se je danes udeležilo vojaške parade na Rdečem trgu v Moskvi ob obletnici boljševiške revolucije.

Sovjetski zunanji minister Molotov je včeraj imel govor o političnem položaju. V govoru je omenjal vse drugo razen pogajanja s Finsko in razmerje med Sovjeti in Nemčijo. Hudo je napadel tudi Ameriko, ker je dovolila izvoz orožja v Anglijo in Francijo.

Ameriški senator Pittman, ki ima največ zaslug za odpravo prepovedi izvoza orožja, je hudo napadel Japoncem in dejal, da Amerika ne more več kripom rok gledati japonskega početja na Kitajskem.

Nemško moštvo v ameriškega parnika »City of Flint« so norveške oblasti internirale v trdnjavi Konsvigerju.

Nemčija izvaja na zasedenem poljskem ozemlju do Judov enako neizprosno politiko kakor v Nemčiji. Ločila bo judovski prebiv. od poljskega ter ga izgnala ali pa naselila v določenih predelih, kjer bodo morali živeti samo zase, piše nemški dnevnik »Essener National Zeitung«.

O demonstracijah v Pragi pretekli teden razpravlja berlinska »National Zeitung« in pravi, da so jih organizirali Benešovi privrženci. Sodelovala je pri njih mladina. Policija je bila prisiljena streljati pri vseh demonstracijah samo enkrat, in sicer na Trgu sv. Vavla, pri čemer je bil en demonstrant ubit, več pa ranjenih.

Zena predsednika Roosevelta je zadnje čase napisala v ameriške liste več člankov, v katerih se zavzema za vojaški poseg Amerike v evropsko vojno, in sicer iz razloga, ker danes niti Atlantsko morje ne tvori zadostne obrambe pred morebitnim nemškim napadom.

Angleški mornariški minister Churchill, ki se je vrnil z važnih sestankov v Parizu, je včeraj sprejel ministre angleških dominionov in imel z njimi daljši posvet.

Nemški mornariški ataše pri norveški vladi je včeraj odpotoval v pristanišče Bergen, da bo na kraju samem preučil zadevo z ameriškim parnikom »City of Flint«, katerega so norveške oblasti po določilih mednarodnega prava, toda na veliko ogorčenje Nemcev, vzele nemški posadki, ki ga je hotela peljati v Nemčijo, ter ga spustile s tovorom vred na svobodno morje. Nemška vlada je ostro protestirala pri norveški vladi, kako da se Norvežani upajo posegati v pomorske načrte.

O bližnji ustanovitvi rusko-nemške družbe za plovbo po Donavi poroča slovaški dnevnik »Sloboda«, ki pravi, da postaja plovba po tej reki za Nemčijo in za Sovjete dan za dnem važnejša.

Večje število šol za angleško letalstvo je ustanovila vlada Južne Afrike. V šolah bodo urili pilote, opazovalce, fotografe in strojničarje.

Ostre ukrepe proti voluhom je sprejela finska vlada. Kar so voluhov prijeli, so vsi pripadali skrivni komunistični stranki, kar ni čudno, saj je naloga komunistov v vsaki državi — ne samo na Finskem — da vodijo vojaško, gospodarsko in politično špijažo za Kominterno in za boljševiško vlado.

Če bo sedanja vojna trajala, bo ameriška trgovska mornarica zaradi ustavljenega trgovine z Evropo imela letno okrog treh milijard dinarjev škode.

Japonski zunanji minister Nomura je italijanskega poslanika v Tokiu obvestil o novih političnih načrtih Japonske na Kitajskem. Japonski listi pristavljajo temu sestanku, da se bo Japonska morala še zanašati na pomoč Italije in Nemčije, ker je težko, da bi mogla uvesti na Kitajskem nov red s privoljenjem Anglije ter Amerike.

Brazilska vlada je dovolila poljskim beguncem, ki so se zatekli v Romunijo, da se lahko preselijo v Brazilijo.

Novi sovjetski poslanik v Sofiji Lavrentijev je včeraj nasloplil svojo službo in v nastopnem govoru poudarjal zgodovinske zveze med Bolgarijo in Rusijo v politiki in kulturi. Te zveze se bodo v bodoče še ojačile.

Nemški gospodarski diktator maršal Göring je ustanovil poseben odbor, ki bo upravljal imovino bivše poljske države, kar je po vojni še ostalo. Odbor bo uredil vsa denarna in kreditna vprašanja, imel bo pravico razlaševati Poljake in Jude na korist nemškega prebivalstva ter izdajati vse gospodarske ter prehranitvene ukrepe.

Brzovlak je skočil s tira na progi med Hebom in Plznom zaradi skale, ki je bila zavaljena na tir. Več ljudi je bilo ubitih ter hudo ranjenih.

Nemški poslanik v Rimu, ki je bil pred kratkim poklican k Hitlerju, da mu poroča o razpoloženju in stališču Italije, se je včeraj vrnil v Rim.

Vsa zasebna trgovina na drobno je od včeraj dalje prepovedana v poljskih krajih, katere so podjarmili boljševiki. Trgovino na drobno so prevzele ruske državne monopolne organizacije, ki bodo takoj uvedle prodajanje na nakaznice, česar ti kraji pod poljsko oblastjo niti v najhujši stiski niso poznali.

gčila eedano vojno v Evropi, pogajala vsa komunistična načela o pravicah malih narodov in pripomogla k razkoesanju Poljske. Razglas Kominternene ne omenja, da je množice na svetu eleparila po sporazumu s Kominterno Sovjetska Rusija, ki je tisti čas, ko se je navidez posvetovala z Anglijo in Francijo, imela na skrivaj dogovorjeno že vse za sklenitev zveze z Nemčijo. Če Kominternao oboja imperializem zahodnih držav, bi morala oboditi tudi boljševiški imperializem, ki nasprotuje vsemu, kar Kominternase zdai uči in obsia

Bolgarski kralj novemu sovjetskemu poslaniku

Sofija, 7. novembra m. Včeraj popoldne je bolgarski kralj Boris sprejel novega sovjetskega poslanika v Sofiji Lavrentijeva, ki mu je pri tej priliki izročil svoje poverilnice. Lavrentijev je imel krajši govor, v katerem je poudarjal dobre zveze med Bolgarijo in Sovjetsko Rusijo. Novemu sovjetskemu veleposlaniku je bolgarski kralj Boris povedal med drugim tole:

Bolgarski narod, ki z vsemi silami dela za svoj napredek, je pristaš miru in mednarodnega sodelovanja. Pristrani in prijateljski odnosi med našima dvema narodoma, ki sta povezana z zgodovinskim sorodstvom, odgovarjajo obojestranskim koristim, ter bodo brez dvoma prispevali k delu za mir v Evropi.

Določila o plovbi ameriških ladij po evropskih vodah

Washington, 7. novembra. Havas. Pravilnik, ki pojasnjuje izvajanje odloka predsednika USA o nevtralnosti in o vojnem območju, dovoljuje plovbo v vojnem območju tistim ameriškim ladjam, ki bi izselile ameriške državljane, in ladjam, ki bi plule pod zastavo Rdečega križa. Ameriški državljani pa ne bodo smeli potovati z ladjami bojujočih se strank v prej omenjenih območjih, to je v vodah okoli evropske celine.

Družba »Panamerican Airwaie« bo prosila vlado USA za dovoljenje, da bi smela njena letala štirikrat na teden leteti v obeh smereh med Ameriko in Evropo in tako podvojiti svoj tedenski promet.

Mine onemogočajo plovbo v Severnem morju

Kodanj, 7. novembra. AA. Reuter. V morskii ožini med Dansko in Švedsko se je pokazalo mnogo plavajočih min. Mislijo, da je teh min več ko 500. Zaradi nevarnosti pred minami, se je včeraj upalo le nekaj manjših ladij odpluti iz luk. Več min, ki jih je morje vrglo na obal, je eksplodiralo. Zaradi strahu poka je uničenih mnogo oken na okoliških hišah. Eksplozije so slišali celo blizu Kodanja. Nekaj min je priplulo do kraja Nastrub blizu Kodanja. 30 takšnih min je voda vrgla na vzhodno obal

Bolgarija soglaš z italijansko mirovno politiko

Sofija, 7. novembra. o. Vsi bolgarski listi prinašajo na prvih mestih poročilo o podpisu novega trgovskega sporazuma med Italijo in Bolgarijo. Poudarjajo prijateljstvo, ki vlada med obema državama in ki bo zdaj dobilo še izredno gospodarsko dopolnilo. Bolgarski narod popolnoma soglaš s sedanjo italijansko politiko in s stališčem do vojne. Posebno srečno naključje hoče, da hodita Italija in Bolgarija v sedanjih časih isto pot, kar daje možnost za ohranitev in ojačenje prijateljstva med obema državama, ki hočeta doseči cilj, katerega je zastavil Mussolini: pravični mir. Politika po-

Nenaden obisk belgijskega kralja pri holandski kraljici

Posveti o skupnih nastopih za obrambo nevtralnosti in neodvisnosti

Haag, 8. novembra. Uradno poročajo: Snoč se je pripeljal v Haag belgijski kralj Leopold in se je takoj odpeljal na dvor holandske kraljice. Kralj Leopold bo razpravljal s kraljico Viljemino o mednarodnem položaju. V kraljevem spremstvu je belgijski zunanji minister Spaak. Včeraj popoldne je bil pri sprejemu belgijskega kralja tudi holandski zunanji minister. Kralj Leopold in minister Spaak bosta zapustila danes Holandsko.

Ta nepričakovani obisk belgijskega kralja pri holandski kraljici bo služil razjasnitvi vseh vprašanj, ki v sedanji vojni zanimajo Holandijo in Belgijo in pa morebitnemu skupnemu na-

stopu, če bi katera od vojskujočih se držav skušala ograjati belgijsko ter holandsko nevtralnost in neodvisnost. To vprašanje je postalo važno zlasti, odkar so se začele širiti vesti, da misli Nemčija glede Belgije in Holandije nastopiti tako, kakor je Sovjetska Rusija nastopila do baltičskih držav ter si zagotoviti na belgijskem in holandskem ozemlju važna pomorska in letalska oporišča.

Poluradno zavračajo vesti, da bi sestanek obeh vladarjev služil kakršnemukoli posredovanju med Nemčijo ter Anglijo in Francijo za ustavitev sovražnosti v sedanji vojni.

Obiski Hitlerjevega odposlanca von Papena po Balkanu

Papen prihaja v Turčijo z važnimi navodili o pridobivanju balkanskih držav za nemške načrte

Sofija, 7. nov. m. Na poti v Ankaru se je včeraj za krajši čas ustavil v Sofiji nemški veleposlanik v Turčiji, von Papen. Pri tej priliki je obiskal tudi predsednika bolgarske vlade dr. Kjoisevanova. V uradnem poročilu, ki je bilo za tem izdano, stoji, da je ta obisk bil čisto vljudnostnega značaja.

Carigrad, 7. novembra m. Danes je na poti iz Berlina v Ankaru prispeval v Carigrad nemški poslanik v Turčiji von Papen. Spotoma se je ustavil v Belgradu in Sofiji ter imel nekaj posvetov z odločujočimi ljudmi. V Carigradu in Turčiji vlada za Papenovo vrnitev veliko za-

nimanje, saj je ta vrnitev nedvomno v zvezi z novimi poskusi Nemčije pridobiti za svoje načrte Balkan s privoljenjem Turčije. Balkanske države naj bi s Sovjeti, Italijo in severnimi državami pomagale izvesti gospodarsko blokado Anglije v Evropi. Papen je zaradi tega imel na svoji poti v Turčijo omenjene postanke.

V Turčiji vlada veliko zanimanje zlasti za razgovor, ki ga je Hitlerjev diplomatični zapupnik imel s predsednikom bolgarske vlade Kjoisevanovim. Turki so prepričani, da prihaja Papen v Ankaru z novimi, izredno važnimi političnimi navodili.

Kominternu brani Rusijo in Nemčijo

Razglas vrhovnega boljševiškega vodstva svetovnemu delavstvu

Moskva, 7. nov. m. Vodstvo Kominternu, ki je zadnje mesece epričo kričeče izdaje osnovnih boljševiških načel s posegom Rusije v vojno na Poljskem molčalo, je včeraj izdalo razglas na komuniste vsega sveta. V tem pravi, da nosijo odgovornost za sedanjo vojno — katero je s svojo podporo omogočila samo rdeča Rusija — na kapitalistične vlade in vladajoče razrede v Angliji, Franciji ter Nemčiji. Ta vojna je vojna za nadvlado na svetu. Anglija, Francija ter Združene države so gospodarice svetovnih poti ter najvažnejših virov živeža ter evrovin. Te tri države imajo pod svojo oblastjo več kakor pol človeškega rodu. Pravi namen te vojne — katero je omogočila ko-

munistična Rusija — je krivičen, reakcionaren in imperialističen. To je spopad kapitalističnih držav — za nadoblast na svetu in za širjenje oblasti v kolonijah. Po trditvi razglaš Kominternu je sovjetsko-nemška nenapadalna pogodba — ki je edanjo vojno omogočila — delo miru. Nemčija in Sovjetska Rusija se neprenehoma borita za ohranitev miru in sta pokazali strašno potrpežljivost do nepristanih izživanj na svojih mejah.

Rusija je predlagala nekatere ukrepe za splošno razorožitev in za organizacijo skupne varnosti — katere pa ni hotela zagotoviti, ko sta ji to predlagali Anglija in Francija. Buržujske vlade pa so zavračale vse ruske predloge ter še naprej skušale osamiti Sovjetsko Rusijo. Ta pa je navzlic temu še naprej branila mir, zlasti potem, ko se je videlo, da je vojna neizogibna. Anglija in Francija sta začeli pogajanja s Sovjetsko Rusijo samo zato, da bi obrnili pozornost množice od priprave za vojno. Ščuvali sta Poljsko naj ograja varnost Sovjetske Rusije in sta skušali celo Nemčijo nahujskati proti Rusiji. Toda sklep nemko-sovjetske pogodbe je naredil konec tem podlim načrtom. S to pogodbo je Sovjetska Rusija svoje narode resila evropskega požara.

Države, ki se vojskujejo, ženo svoja ljudstva v klavnico, kar je omogočila s podporo Kominternu samo Sovjetska Rusija. — Hočejo nadaljevati vojno dokler ne uresničijo svojih imperialističnih načrtov. Hoteli bi potegniti v spopad ves svet, zlasti pa podonaveke in balkanske države, če jim ne bi tega branila Sovjetska Rusija.

Razglas po tem kliče množice vsega sveta, naj se upro krvavi trgovcem orožja in delajo za elogo delavstva vsega sveta. Obsoja voditelje francoskega in angleškega delavstva, ki so se izrekli za boj proti narodnemu socializmu — kar jim je Kominternu vendar toliko let zapovedovala.

Posebno krivdo za sedanjo vojno — katero je omogočila komunistična Rusija — meče razglas na ameriške Združene države. Odprava prepovedi za izvoz orožja iz Amerike pomeni strel v sovjetsko mirovno politiko.

K temu razglasu Kominternu pravijo tuji diplomatski krogi v Moskvi, da računa na uvidevnost delovnih množic po svetu, ki so po misljenju voditeljev Kominternu tako disciplinirane, da bodo slepo sprejemale vso glesla in vse sklepe vrhovnega komunističnega vodstva. Toda temu je — razen plačanih voditeljev — z ogorčenjem obsojilo izdajstvo komunistične ideologije, katero je zagrešila Sovjetska Rusija s tem, ko se je zvezala s svojim dotedanjim najhujšim nasprotnikom, omo-

Pred važnimi dogodki v naši notranji politiki:

Ministrski odbor za pripravo novega volivnega zakona in za nadaljno preureditev države

Belgrad, 7. nov. o. Vse politične skupine v prvi vrsti zanima vprašanje volitev. Še vedno se namreč postavlja vprašanje, katere volitve bodo prej, ali občinske ali državnozbornske. Več odločujočih ljudi je bilo za to, naj bi se najprej izvedle občinske volitve. O tem razpravlja tudi naša »Politika« ter med drugim pravi:

»Zadnje dni, a posebno v zvezi s politično konferenco v predsedništvu vlade, so oživel razgovori o občinskih in poslanskih volitvah. Na tej konferenci so razpravljali o vrstnem redu volitev. Bili sta dve stališči: po prvem bi bilo treba izvesti najprej občinske volitve, s spremembo zakona, po katerem bi bile uvedene tajne volitve ter izvedene razširitev občinskih samouprav. Po občinskih bi bile razpisane volitve v narodno skupščino po novem volivnem zakonu. Po drugem stališču pa bi bilo treba najprej izvesti poslanske volitve in šele nato občinske.

Tudi na včerajšnji konferenci v predsedništvu vlade so razpravljali o teh vprašanjih. Prej je

tudi predsednik vlade Dragiša Cvetković bil za to, da se izvedejo najprej občinske volitve. To bi pomenilo — vsaj tako so pravili — da v novem položaju po sporazumu stojimo pred volitvami v narodno skupščino in da bodo šele potem občinske volitve. Toda nasproti temu stališču so poudarjali razlog, da je tudi zaradi mednarodnega položaja treba najprej izvesti volitve v narodno skupščino. V dobro poučenih krogih se je izvedlo, da je predsednik vlade Dragiša Cvetković zdaj spremenil svoje stališče in da je za to, da se najprej izvedejo volitve v poslansko zbornico. Ker je o tem vprašanje v vladi in v vladnih krogih popolnoma soglasje, je bil izvoljen poseben odbor ministrov, ki mora izdelati zakonski osnutek o volitvah narodnih poslancev. Parv tako je bilo snoči mogoče zvedeti, da smemo poslanske volitve pričakovati v najkrajšem času. Izvoljen je bil dalje poseben odbor ministrov, ki bo začel proučevati vprašanja o nadaljnji preureditvi države na samoupravne enote.

Koncert Ignaca Friedmana

Snočni koncert Poljaka Ignaca Friedmana je bil umetniški dogodek prvega reda, in kdor ga je zamudil, je zamudil glasbeni večer kakor jih bo prav gotovo le malo v letošnji sezoni. Tolikšno tehnično dovršenost, tako svež in lahak zanos, tako pristen žar in nad vsem — tako vsestransko prilagodljivost, v najvišji meri intuitivno in spoštovanje vzbujajočo, le redko, redko srečamo pri kakem umetniku. In Friedman je star že skoraj šestdeset let...

Občinstvo, ki je sredi prav lepo zasedlo filharmonično dvorano, je enkrat res krasno prišlo na svoj račun. Opojeno od mojstrove igre se ni ni hotelo raziti. Konca ni hotelo biti navdušenemu ploskanju, pianist se je moral vračati in dodajati, luči so že ugašale, ljudje pa so še ploskali in poskušali priklicati Friedmana nazaj na oder. Vse priznanje in častitke prirediteljem, ki so imeli tako srečno misel in pripravno roko, da so poljskega virtuozu povabili v naše mesto!

Mesto napovedane Bach-Bussonijeve »Ciacconne« je Friedman odigral po vrsti Mozartov »Rondo v a-molcu«, Hummlov »Rondo v a-durcu« in Haydnove »Variacije v f-durcu«. Velikost mojstra jasnosti, formulativnosti v izrazu in nepreoklonega psihološkega niansiranja Mozarta je Friedman v rahlo nostalgичnem »Rondou« podal živo, pisano, z gibčnim in podjetnim slovenskim čustvom barvano. Hummlov »Rondo« je bil v Friedmanovi izvedbi zanimiv zlasti zato, ker je mojster svobodno in učinkovito sveže prilagajal mere svoji interpretaciji. Elegančno in prožno se je razmahnil v Haydnovih »Variacijah«, kjer ima glavni tema nekaj menuetnega galantnega in okretnega. Duhovito kompozicijo je Friedman izvedel kongenialno.

Sledil je Chopin. Mirno lahko trdimo, da takega Chopina kakor nam ga je snoči predstavil Friedman, večina med nami še ni slišala. Bled ostane sočialisti Kozalski pred to močjo uživanja, pred to mladostno svežostjo čustva, pred to dogmatično trdnostjo zvestosti formi, pred to čudovito spontanostjo, ki gradi muzikalni lik, skoraj bi dejali, samogibno, tako tekoče, tako prirodno, niti najmanjša vzrel nikjer ne napravi raze v to strnjeno in krasno enovitost. Ta Chopin je živ v slednjem tonu, vsaka tipka prinaša misel s preteno izoblikovanim čustvom, nikjer suhosti, nikjer glasu iz zadrege. Nežnost, resignacija, tiho, neboljeno žalovanje, poziv k hrabrosti, ogorčen zamah,

refleksija, polna sentimentalna, zamah, poln mladostne burnosti, polet, poln podjetnosti, varljiv zagon, ki sam prav ne verjame svoji sili ter se spet strmoglavlja v odpoved in potrtost: to ganljivo plahutanje, beganje med odločnostjo in predajanjem, med veseljem in žalostjo je znal Friedman izvesti iz partiturne in iz tipk s čarobno močjo in čim dalje tem bolj presenjetljivo inspiracijo. Dal nam je Chopinov »Nocturno op. 55.« kakor ga najbrž ne bomo kmalu spet slišali, »Polonezo« polno žara in plemenitega patosa, »Fantazijo«, »Dve mazurki« in »Tri etude«: »Fantazijo« z magično silo vida, ki ga poneso oči tudi v najbolj skrite kotičke in mu srce ujame najznejatnejši prebiv v čustvu, »Dve mazurki«, prvo zadržanejšo, skoraj zamišljeno, drugo ognjevit, polno, krepko, in »Tri etude« v tehnično subtilni, neverjetno gibčno tekoči maniri.

V Schumannovi »Fantaziji c-dur op. 27.« je Friedman dokazal, da so mu tuji skladatelji prav tako domači kakor slovenski. Le tu pa tam monotone učinkujoče pasuse tega romantika, ki čustvo razpreda, členi in barocizira, je poživil in napolnil kakor prazne posode, s čvrstimi, pogumnim navdihom, da so začeli in se objeli kot enakovredni člani celote. Poln je tako postal ta Schumann, blesteč, mikaven in zanimiv. Mojster si je za vzdrževanje fino ustvarjenega občutja znal pomagati tudi, kadar je bilo potrebno, z imenitno pedalno tehniko (kako je naprimer zadrževal izzvenevanje tona, da bi ga vezal s prvimi, krhkimi, kakor pajčevina nežnim iz naslednjega stavka: da bi rahlo izraženo misel čim tenkočutnejše spojil s prejšnjo!).

Iskra, živa, polna pisanih barv, polna gibanja, radosti, šuma nečesa neznanega, v pokrajini očem samim pritajenega, je bila Lisztova »Venezia« e Napolie.

Ko je Friedman končal svoj program, je moral neprestano prihajati na oder, navdušeno občinstvo ni hotelo oditi. Čeprav utrujen, je vendar dodal še tri kompozicije. Še in še ga je zvalilo ploskanje, dvorana se kar ni hotela izprazniti. Sele, ko so famuli začeli gasiti luči, so se ljudje razšli in z navdušenjem komentirali imenitni glasbeni večer in užitek, ki so ga bili deležni. Friedman je res velik umetnik, ki bo v Ljubljani, kadarkoli pride, navdušeno sprejel gost. Njegova umetnost navdušuje in plemeniti.

Velika katastrofa v Nemčiji:

Narasla Drava porušila jez nove elektrarne in most pri Labudu

Maribor, 6. novembra.

V noči od nedelje na današnji ponedeljek je Drava s silovito naglico narasla. Danes vali svoje umazane valove skozi Maribor tako visoko, da se je predpolne razlivala po Pristanu. Nagel porast Drave je povzročilo predvsem južno vreme. Koncem oktobra je zapadlo na koroških in tirolskih planinah, iz katerih dobiva Drava svoje vodovje, veliko snega. Sedaj pa je naenkrat nastal vremenski preobrat, namesto zime je zapihal toplej jug, ki je prinesel velike nalive. Oboje je povzročilo naglo naraščanje Drave, ki je bilo zopet povod velike katastrofe v sosednji nemški Koroški.

Pri Labudu grade Nemci ogromno elektrarno

Dobro uro hoda zapadno od Labuda, pri krajih Suha-Zvabek, kjer drevje Drava po globoki zaseki, so začeli letošnjo pomlad z gradnjo ogromne elektrarne. Zajezili bodo vso Dravo ter dvignili njeno gladino za kakih 40 metrov. Nova elektrarna, ki bo nekako tako velika, kot je naša Fala, bo oskrbovala z električno energijo Koroško in tudi Zgornje Štajersko. Elektrarna se gradi v okviru Göringovega štiritletnega gospodarskega načrta, po katerem naj bi dobila industrializacija Nemčije res ogromen razmah. Dela napredujejo zelo naglo, pa bi šla še hitreje od rok, če bi imeli dovolj delavcev. Največ delavcev je iz Jugoslavije. Večinoma so našli zaposlitev pri tej elektrarni vsi tisti, katere so izabili razni agenti iz naše države v Nemčijo ter so se potem brez dokumentov prethotapili čez mejo. Vzporedno z gradnjo elektrarne pa gradijo še tudi daljnovode in sicer enega v smeri proti Velikovu, drugega pa po Labudski dolini — smeri proti Wolfsbergu.

Drava podrla jez in odnesla ogrođe

Nocoj je Drava rapidno naraščala in naenkrat je zadela novo gradnjo elektrarne nepriznana katastrofa. Strašna sila naraslih voda je podrla vse napravljene betonirane dele jazu ter odnesla vse ogromno leseno ogrođe, ki je štrlelo kakih 40 m

daleč v rečni tok. Ogrođe je obstojalo iz ogromnih skladov debelih in dolgih tramov ter desk, vse skupaj je pa bilo zvezano z železnimi vezmi in travercami. Med strahovitim pokanjem in trščem so valovi lomili ogrođe ter ga odnašali, izpodkopavali so temelje betonskih stebrov ter jih rušili, odnašali so celo vrsto strojev »a mešanje betona, za vrtnje skal in razne žerjave za dviganje bremen, z nabrežja so pobrali veliko tovornih čolnov.

Za jezom še labudski most

Katastrofa pri novi dravski elektrarni se je pripetila okrog 1 ponoči. Odtrgano leseno ogrođe jazu je plulo s tokom naprej ter je zadelo v leseni most, ki veže mestce Labud z nasprotnim nabrežjem Drave in z našo državo pri Libelčah. Tramovje se je zagatilo med stebre mostu, ki niso zdržali takega pritiska. Naenkrat je most zajel ter se pretrgal na dvoje. Reka ga je dvignila ter odnesla s seboj. Bilo je to v prvih jutranjih urah ter so se prebivalci v Labudu in okolici šele tedaj zavedeli razdejjanja, ki ga je reka ponoči napravila.

Tudi naši mostovi v nevarnosti

Iz Labuda so bile obveščene naše obmejne oblasti v Dravogradu o preteči nevarnosti. V Dravski dolini se namreč precej pogosto vrste leseni mostovi, ki so bili ravno tako ogroženi od plavaločega tramovja, kakor most v Labudu, katerega je reka podrla. V Dravogradu so naše oblasti takoj namestile na mostu stražo. Res je zjutraj priplulo po Dravi ogrođe nove elektrarne in pa labudskega mostu. K sreči pa se ni tramovje več skupaj držalo, tako da se pri dravogradskem mostu ti ostanke niso zajezili, dasi so z vso silo butali v mostne koze, da je cela konstrukcija kar ječala in se nevarno zibala. Naprej od Dravograda pa so bili ostanke še bolj razbiti ter je s tem nevarnost za ostale lesene mostove v Dravski dolini odpadla.

Lov na ostanke

Prebivalstvo Dravske doline je kmalu odkrilo čolne, tramovje in deske, ki jih je reka nosila s seboj ter jih je začelo loviti. Mnogi so spravili

Ljubljana od včera do danes

Dolgo časa smo imeli pusto deževno vreme. Vode so začele naraščati, ponekod so celo že prestopile svoje bregove. Tisti, ki se na take reči spoznajo in ki imajo e krajev samih dovolj izkušenj iz prejšnjih let, so že začeli napovedovati, da bomo epet deležni hudih povodnj, če ne bo dež naglo ponehal. V nedeljo zvečer so nam dejali, da se bodo vode prav gotovo razlile čez bregove že do jutra, če ne bo dež ponehal že ponoči. Zvečer v nedeljo še ni prav nič kazalo, da bi se utegnilo vreme kaj prida izboljšati. Toda vreme ima svoje muhe; nikdar ga ni moči natančno in zanesljivo napovedati. Včasih se izpremeni kar na lepem in pogosto prav nasprotno kakor je bilo napovedano. Tudi v nedeljo ponoči je tako napravilo. Se je nekaj časa pršlo, zdelo se je celo, da bo začelo proti jutru liti. Pritenil pa je oster sever, ker je polagoma, pa vztrajno pričel odtrivati oblake in zgodaj zjutraj, ko se je razkadila prva barjanska megla, se je na severu in na severozahodu že pokazal precej širok pas sinjega neba. V pravem kraju se vedrilo so govorili ljudje in niso se zmotili. Že dopoldne si je solnce zmagoslavno izvililo pot skozi oblakno grmado; kar je še ostalo oblakov, jih je naglo popilo in posušilo in nebo se je epet enkrat prikazalo v vsej svoji krasoti. Prav lep je bil včerajšnji dan, še celo precej gorko je bilo, tako da so nekateri dejali, zadnji je, jutri bo prav gotovo epet dež! Pa so se ušeli. Lepo vreme je trajalo včeraj ves dan in bo trajalo prav gotovo tudi

še danes, saj je bila snoči gosta megla in smo se tudi davi prebudili v meglestem mrzlem jutru. Lep jesenski dan zaleže za dva poletna, ker je dragocen v tem pustem, čmernem času.

Pretekla nedelja je bila zahvalna nedelja. Nedelja zahvale Gospodu, ki daje zemlji plodnost in varuje ljudi pred ukanimi. Poljski prideniki so zdaj pod streho, kmečko celotno delo je bilo nagraje-no, njegov trud poplačan. Zdjaj se lahko oddahne, zaslužil je bil počitek. Odalej naprej bodo vso zimo na vrsti manjša dela, popravila, domača obrt se bo spet razmahnila, treba se bo pomalem pripravljati za prihodnjo pomlad. Prav brez dela kmet ne ostane v vsem letu nikdar.

Meščani, ki morajo preždeti večji del svojega življenja med zidovi, po solah, po uradih, po trgovnicah in trgovinah, pa že težko pričakujejo bližnje zime. Nove radosti se jim obetajo, ko bo zapadel prvi sneg. Ves preostli čas bodo vsak dan porabili za smučanje, seveda, če bo v bližini mesta padlo toliko snega. Če ne, pa se bodo konec tedna, ob nedeljah, odpravljali v belo zimsko prirodo, nekateri na manjše vršace, drugi pa prav visoko, v gore, na planinske pašnike. Tam se bodo pošteno pretelevadili, nadihali in navešeli ter prinesli v mesto nazaj kup dobre volje in veselja, ki bo za-legal prav do prihodnje nedelje. Zdravi so takile zimski emuški izleti, za telo in tudi za duha na moč koristni.

Bosanski muslimani uradno zahtevajo četrt avtonomno banovino

Belgrad, 7. nov. m. Zaradi stalnih napovedi skorajšnjih občinskih in državnozbornskih volitev je notranje politično življenje pri nas postalo izredno živahno. Vse politične skupine prireajo vsak dan sestanke, na katerih razvijajo programe in poudarjajo svoja stališča, predvsem do osrednjega političnega vprašanja v državi, to je do sporazuma s Hrvti. Poleg številnih nedeljskih zborovanj je prednostnim obiskal svoje politične pristaje v Sabcu tudi pravosodni minister g. dr. Markovič ter imel velik politični govor. V tem govoru je razdeljeval notranje politično življenje v državi od zedinjenja do zadnjih dni. Razlagal je politično stanje od hrvatskih punkcij dalje ter poudaril, da je sporazum podlaga za blagostanje skupne države.

V nadaljnjih izjavanjih je naglašal dobre strani sedanjega sporazuma ter izjavil, da so v današnjem sklopu Jugoslavije Srbi in Hrvati soglasni glede ideje ene države ter da nihče v Evropi več ne more špekulirati z našimi notranjimi političnim vprašanji in razprtijami.

Po govoru dr. Markoviča so njegovi somišljeniki sprejeli sklep, v katerem zahtevajo skliканje širšega glavnega odbora radikalne stranke. V tem sklepu tudi pozdravljajo sporazum s Hrvti.

Včeraj je bil najvažnejši politični dogodek izjava ministra za gozdove in rudnike dr. Kulenoviča, političnega naslednika pokojnega dr. M. Spahje. V svoji politični izjavi, ki jo je dal časnika-rem po pojasnilu o poslovanju v njegovem resoru, je minister Kulenović poudaril potrebo, da se poleg slovenske, hrvaške in srbske ban-

vine ustanovi še četrt, tako imenovana »Jugoslovska banovina«, ki bi obsegala Bosno in hercegovino v njenih naravnih in zgodovinskih mejah. Dr. Kulenović je s tem postavil na mizo tudi vprašanje četrtje banovine.

Včeraj je opozorila nase z daljšim poročilom tudi socialistična skupina dr. Zivka Topaloviča. V svojem poročilu pravi, da je glavni odbor so-cialistične stranke sklenil stranko poživiti ter da namesto umrlega predsednika stranke dr. N. Košanina izvoli dr. Zivka Topaloviča, za tajnika pa P. Rajkoviča, zasebnega uradnika iz Belgrada.

Včeraj so ostale stranke imele več sestankov. Tako so samostojni demokrati zborovali v Der-venti in v Sremski Mitrovici, strankino vodstvo pa je zborovalo v Zagrebu.

Zemljoradniki so imeli več sestankov v Bosni in Hercegovini, srbski demokratje pa v Veliki Planini in v Lazarevcu.

Sevnica

Odkritje spomenika pokojnemu kralju Aleksandru I. Zedinitelju bo v Sevnici na narodni praznik dne 1. decembra t. l.

Dan 1. decembra t. l. bo za vso sevnško do-lino poseben praznik. Bo za slavnost v resnici vredna velikega pokojnika skrbimo vsi, da se odkritja udeležimo v čim večjem številu.

Vabimo vse organizacije, brez razlike nazi-ran, da se ta dan vsi kot bratje in sestre sni-demo pred kraljevim kipom in si še enkrat zaob-vredna velikega pokojnika, skrbimo vsi, da se

S taksijem in smokingom je prišel krasni Vlomitec „moderne kova“, ki ima na vesti že precej grehov

Kamnik, 7. novembra.

V zapore kamniškega okrajnega sodišča so orožniki privedli zelo elegantnega vlomiteca, ki je oblastem že dobro poznan tip. To je neki D. L., doma iz Strazišča pri Kranju.

Od zadnje vlomne tatvine mu je ostalo še nekaj jurčkov, ter je s svojim lepim nastopom v smokingu nastopal v Kranju kot pravi »kavalir«. Veseljač je po raznih lokalih in si je med tem pridobil simpatično družico. Zad-njo noč pred praznikom Vseh svetnikov je prebil v neki boljši restavraciji v Kranju. Zgo-daj zjutraj je najel avtotaksi ter se s svojo spremljevalko odpeljal proti Lahovčam. Malo pred prvimi hišami v Lahovčah je pustil avto ustaviti, plačal za vožnjo 100 din — ravno to-liko pa je dal napitnine — ter šoferju naročil, naj vozilo obrne in čaka njegovega prihoda. Sam pa je odšel v vas na prežo k hiši, kjer je zvedel, da imajo doma lepo vsoto denarja. Še v jutranjem mraku se je splazil na stop-nišče gospodarskega poslopja, kjer je čakal, da odidejo domači k prvi jutranji maši in da izvrši svoj namen. Res mu ni bilo treba dolgo čakati, da so se gospodari napotili v cerkev, točno pa je pazil nato, ali bodo ključ veznih vrat vzeli s seboj, ali pa ga bodo pustili kje

velike količine tega plena na nabrežje. Naše ob-lasti pa so odredile, da se mora ves takšen ulov-ljeni material prijaviti.

skritega doma. In res, kot nalašč je gospodar shranil ključ na okno hiše. Ko se je D. čutil varnega, se je splazil po stopnišču gospodar-skega poslopja k hiši, vzal ključ, s katerim je odprl vrata in se splazil v hišo, ter bil pre-pričan, da ga sedaj ne bo nihče več motil pri njegovi hišni preiskavi, vendar pa se je zmotil. Ni še minilo četrte ure, ko se je gospodar že vrnil domov, ker je nekaj pozabil in prav za-čuden opazil, da so vrata hiše odklenjena. Bil je prepričan, da jih je prej skrbno zaklenil. Ko je stopil v vežo, sta bila z nepoklicanimi gostom že skupaj. Gospodar je pograbil v veži stoječi kramp, s katerim je opazil vlomiteca po hrbtu, nakaar ga je zbil po tleh in začel klicati na pomoč. Slučajno so čuli to vpitje sosedje, ki so bili tudi namenjeni k maši, prišli v hišo in videla, da imajo v svoji sredi pravega lo-pova. Nekdo je obvestil orožnike, ki so takoj prihiteli. Med tem pa so možakarji tatu po-šteno prelomastili in ga izročili orožnikom.

Zaželjenega plena ni našel, pač pa je na-bral nekaj avstrijskega srebrnega denarja, za-pestnico in druge drobnarije. Denar, za kate-rega je žrtvoval D. L. celo noč in še 100 din za avto, je gospodinja, kot bi nekaj slutila, vzela s seboj. Znesek je bil precej izdaten in bi lahko dal D. L. v kranjski okolici še marsi-komu kaj izkupiti, tako pa jo je izkupil sam.

Verjetno je, da se bo počasi izsledila tudi vsa njegova tovaršila. D. L. je vsekakor vlo-milec »modernejšega« kova in ima nad seboj že veliko grehov in je bil že večkrat kaznovan.

Spretno so ga bili okrali, to jim je moral priznati. Če bi jim bil moral kot človek iz poklica dajati epričevalo, bi bilo kaj laskavo. Toda šlo je za pet eto dolarjev, ki so jih ukradli njemu. V tem je bila emola zanj — in zanje. To pot je simpatična družina žogarjev imela smolo...

Gizdalin je bil namreč Rocky Sulli-van, ki je šel od bara po svoji poti. Pa-glavci so mu ukradli ves denar, kate-rega je bil malo prej dobil od Frazierja, zato jim ni mogel pustiti veselja, da bi uživali nad velikim plenom.

Mahnil jo je za njimi in skušal do-biti sled, kam so izginili. Vedel je, da daleč ne morejo biti.

Ko so fantalini drveli po ozkih in širokih ulicah, bi bil vsakdo mislil, da imajo katero od tistih neumnih tekem, ki jih fantje vedno prireajo po ulicah. Nihče bi jim ne bil priredil, da se bavijo s čim drugim kakor s športom.

V resnici so to drveli do svojega »krivališča«, da bi pogledali ukradeno liestnico in si plen razdelili.

Zavetišče tolpe je bila stara, zapuše-na hiša za plotom, konec ene najsmot-nejših ulic, ki se je nehalava že izven predmestja. Hiša je imela veliko, globoko in skrito klet, tako skrito, da zanj ni vedla nič policija. Hiša je bila kakor na-lušč za posle, e kakršnimi se je ubadala družina pobalnov, ki so bili ravno okra-dili elovitega razbojnika Rockyja.

V kleti je bilo zdaj živo kakor v pa-nju. Tam je bila zbrana druga polovica družbe. Ta je bila na poslu v drugi me-stni četrti in je privlekla v »krivališče

Angeli garjevih lic

Roman s slikami

svoj plen: precej zajetno ročno blagajno. Slovesno so jo postavili v eredo pro-stora, katerega je razsvetljevala ruda-rska leščerba, ter se trudili, da bi prišli blagajni do živega. Toda za to je bilo tre-ba precej truda in muke, zakaj blagajna je bila trdna, kakor se za blagajno spo-dobi.

Kleli so in se potili, poskušali vse svoje ključavničarske sposobnosti in na-zadnje bolj razbili kakor odprli zaklad-nico. Bila je to blagajna uličnega avto-mata za sladkarije.

Ko so odprli, so radovedno streli vsebino blagajne na tla. Čakali so, kakor dolgo bo še kaj padlo, potem so pa ra-zočarani oostmeli.

Prvi je spregovoril Crabb:

»Samo šest penijev in dva gumba...«

Hunky je pljunil po tleh:

»No, ravno splačalo se je!«

Steve se je jezil:

»To so ljudje pokvarjeni dandanes.

Kako more pošten človek metati gumba v avtomat.«

Oglasil se je še Eddy:

»Seveda, ni se splačalo. Toda, če bi vi vedeli, kako sem jo dobil po glavi,

ko smo to reč vlekli sem...«

Drugi so se njegovi tarnajoči tožbi smejali.

Tedaj so nenadno zaslišali zgoraj hrušč. Nekaj se je zadrželo po stopnicah v klet kakor vihar. Vrata so zletela na-razen, da bi se bila skoraj enela in v oboje je vrglo Sopaya, Swinga, Bima in druge. Plašno so gledali okoli sebe in prisluskovali gor, potem pa so posedli po zabojih, ki so stali ob stenah in slu-žili družbi za mizo, za stole in za skla-dišče.

Fantje, ki so bili že prej v skrivali-šču, so naglo planili k priš — em ter jih začeli spraševati:

»Kaj je?«

Oni niso imeli dosti sape in so v za-četku samo molčali. Spraševanje je šlo naprej:

»Da ni policija za petami?«

Ko je nekdo zaslišal besedo o policiji, je zavpil:

»Bežimo!«

Kmalu bi bilo prišlo do zmede. Toda

je posegel vmeš Soapy, ki je veljal v družbi za poglavarja, in zavpil:

»Mir, tepci!«

Swing je vzdihoval:

»Oh, uf, joj! Čakajte vendar malo, da

človek zaduha.«

Soapy je povedal, kaj je s stvarjo:

»Sunili smo denarnico nekakemu giz-dalinu. Ujeli smo ga na bombo.«

Bomba so rekli preskušeni zvijači z zoganjem na ulici.

Fantje so se pririnjili bližje:

»Daj, pokaži, da homo videli, kaj je v njej.«

Drugi so vpili:

»Sem z denarnico, da jo raztelesimo!«

Soapy se je značujito ozrl po njih

ter počasi vlekel iz žepa denarnico. Bila

je debela, tako da je iz nekaj grl kar sa-mo po sebi privrelo:

Takega plena že niso pomnili. Denar-nica je bila debela, da je Hunkyju ušlo iz ust:

»Ta je pa breja!«

»Soapy je začel denarnico počasi od-pirati. Takoj se je stegnilo po njej nekaj rok, da je moral epet zavpiti:

»Roke k eobil!«

Njegov glas je bil hud, da so roke v trenutku izginile k svojim telesom.

Potem je počasi in previdno začel vleči iz denarnice lepe, nove, sinje ban-kovce.

Z vsakim novim bankovcem je začu-denje raslo:

»Glej, glej, Deset... dvajset... tride-set... petdeset...«

Swing je veselo zavpil:

»Precej več bo kakor eto dolarjev.«

Drugi so hvallili erčne roparje:

»Pridni ste bili! To je plen, to, ne pa naša blagajna!«

Potem so se začeli oglašati drugačni glasovi:

»No, poglavar, zdaj bi bilo prav, da bi to reč pravično razdelili, kaj?«

V kleti je nastala pobožna tišina. Oči mladih razbojnikov so se leketale, ko so gledali bankovce. Videti je bilo, da so že z dušo in telesom zapisani zlodju de-narja.

Soapy je v sveti tišini delil denar na levo in na desno. Svetli papir je tiho še-lestel v rokah fantičev.

Ko je Bim dobil prvi bankovec, je veselo zasikal, pljunil v strop, potem pa si sinjo podobico prilepil s pljunkom na čelo, da je kar tlesknilo.

Vsi so se zasmejali za trenutek, po-tem pa so epet zadrževali sa-po in ča-kali, koliko bo še na katerega kanilo.

Soapy je pošteno razdelil vseh pet eto dolarjev, kakor so določala razboj-niška pravila. Gorje, če bi jih bil kdo prekršil in ei pridržal kaj več, kakor pa mu je šlo.

Ko je vsakdo dobil svoj del, so začeli kovati načrte, kaj bodo z denarjem. Eden je dejal:

»Zdaj si bom kupil fin slamenk...«

»Jaz bom kupil dobro žogo...«

Tretji ni mislil nase in je začel vabiti:

»To je treba lepo praznovati. Vabim vas vse skupaj na večerjo. Velja zaliti!«

Četrti je bil zamišljen in je dejal sa-mo:

»Če pomislim, da moja mati komaj v pol leta zaslužila toliko, kolikor sem jaz dobil zdajle, ne da bi mignil s pretom...«

Od tu in tam

Razprti med člani vodstva nemških gospodarskih organizacij v Jugoslaviji so prišli spet do izraza na nedeljskem običnem zboru v Novem Sadu. Te organizacije že dve leti niso imele svojega običnega zbora in to ravno zaradi nesoglasij med starejšo in mlajšo strujo. Začel se je namreč svoj čas odločen boj proti bivšemu predsedniku teh nemških gospodarskih organizacij in bivšemu nemškemu zastopniku v jugoslovanski poslanski zbornici dr. Kraftu. O stvari je spregovorilo končno besedo posebno dunajsko sodišče in se je dr. Kraft umaknil iz javnega življenja in odstopil kot predsednik nemških gospodarskih organizacij. Običnem se je umaknil tudi tedanji predsednik Kulturne družbe Johann Keks in že se je zdelo, da je spor med mlajšo in starejšo strujo jugoslovanskih Nemcev končan. Toda, na nedeljskem običnem zboru se je pokazalo, da se stare strasti še vedno niso polegale. »Obnovitelj«, kakor se imenujejo pripadniki mlajših, so hoteli, da pridejo v upravo glavne gospodarske zveze mlajše moči. Stara struja pa je sklenila vztrajati do konca v tem boju. Nastopil je tudi prejšnji predsednik Kulturne družbe, Keks, ki se je na seji dan pred zborovanjem tako silno razburil, da je dobil hud srčni napad in so ga morali prepeljati v zdravilišče. Na nedeljskem zborovanju so se prepričali nato nadaljevali. Šele po volitvah, pri katerih je bil izvoljen za predsednika bivši poslanec dr. Tischler, se je napeto ozračje vsaj za nekaj časa spet poleglo.

Bivši naš vojni minister, armijski general Ljubomir Marić, je bil z ukazom kraljevskega namestništva preveden v rezervo. Svoj čas je bil tudi že upokojen. Njegovo prevedbo v rezervo ukaz utemeljuje s potrebo službe.

Po naših lepih prekmurskih vaseh je zadnji teden vozil avtomobil, ki je v te kraje prinesel tudi precej dobre volje. Trosil je namreč svoje vrstne letake, kajti bližajo se volitve. Brez tega pa ni mogoče izvesti nobenih volitev. Kažejo pa, da so s ljudskimi zastopniki spet na delu, in sicer z vso verno. Ti letaki se z vso neizprosno spet »spravljajo« na naše prave zastopnike v Belgradu. Letak je podpisal neki M. K., ki se še do zdaj ni prepračil, da je naš kmet že dosti zrel in da ve, »kje tiči zajec«.

Za zagrebško vseučiliško nameštensko osebje se v zadnjih 20 letih ni nihče brigal, tako so ugotovili na nedeljskem običnem zboru ti nameštenci. Najhujši udarec pa jih je zadel leta 1931 z ustanovitvijo Podpornega sklada dnevnikařev, s čimer je bila vseučiliškemu osebju onemogočena vsaka zahteva po stalnosti in zboljšanju položaja. Zato so na nedeljskem običnem zboru sklenili, da postanejo vsi nameštenci-dnevnikaři s tremi leti službe stalni, da se jim priznava vsa leta službe ter periodične povišice, kajti nekateri imajo že po 15 let službe in po več otrok, pa so morali vsi ta čas stradati, dalje, da se ukine podporni sklad in imovina prenese v pokojninski sklad ostalih uslužbencev in podobno.

Da Belgrad res postaja pravo vlemesto, kažejo tudi nedeljske vaje s svetlobnimi prometnimi znamenji, ki jih nameravajo zdaj uvesti povsod na prometnih križiščih. Promet po belgradskih ulicah je zadnja leta zelo narasel, da stražniki na važnejših uličnih križiščih ne morejo več zadovoljivo opravljati svoje službe in neprenehoma preti nevarnost pred večimi prometnimi nesrečami. Prve poskuse so, kakor rečeno, imeli v Belgradu v nedeljo, in sicer na enem najpomembnejših križišč. Postavili so primerne stolpe in na njih prikazovali šoferjem — ti so bili seveda prej opozorjeni na to novost — drugo za drugo rdečo, rumeno in zeleno svetlobno znamenje. Rdeča je pomenila, da je prehod prepovedan, rumena je opozarjala na nevarnost, zelena pa, da je ulica odprta. Pravijo, da so se šoferji na te znake hitro navadili in da ne bo več dolgo, ko bodo na vseh prometnih križiščih v prestolnici vpeljana svetlobna prometna znamenja. V Ljubljani potrebe po tej novosti še ne čutimo tako zelo, ker je promet po ulicah na vsak način manjši kot v Belgradu, na drugi strani pa imamo tudi od silo »svetla« živa znamenja na uličnih križiščih.

Zaradi prevelikega obdavljenja književnih, znanstvenih in umetniških del so se te dni oglašili pri finančnem ministru dr. Šuteju univ. prof. dr. Mihajlo Ilić in dr. Vasilij Popović ter pomočnik prosvetnega ministra Toša Radivojević. Opozorili so ministra na neko prejšnjo prošnjo v zvezi z obdavljenjem omenjenih del. V gotovi meri so takšna književna, znanstvena in umetniška dela res oproščena davka, vendar davčne oblasti te zakonske predpise tolažijo preveč široko ter celo pravijo, da izvajanje teh določb niti ni pravilno. Zastopniki književnikov, znanstvenikov, umetnikov so prosili ministra, naj končno javno naredi v tej stvari red, ker je v interesu naše kulture, da se obdavljenje takšnih del odpravi.

O stanju tujkega prometa po ustanovitvi banovine Hrvatske, posebno o tujskem prometu v našem Primorju so razpravljali na seji delovnega odbora Tujko-prometnih zvez iz Sušaka, Splita in Dubrovnika. Na seji so predsedniku Tujko-prometne zveze v Splitu, dr. Tartagiji, poverili nalogo, da izdela nov pravilnik o tujskem prometu, ki naj bi bil podlaga za nadaljnji razvoj tega prometa v Dalmaciji in v Hrv. Primorju.

Nenavadno morsko pošast razkazujejo zdaj v Zagrebu. To je neke vrste kit, ki so ga ribiči ujeli ravno pred mesecem dni v bližini Dubrovnika, in ki je dolg približno 6 m, tehta pa skoraj 2000 kg. Njegova glava je podobna prašičji. Pravijo, da takšne ribe v našem morju še nikdar ni nihče ujel. Zato ni čudno, da je vzbudila toliko pozornosti in radovednosti med ljudstvom. Prav zaradi tega je ta nenavadna pošast tudi morala narediti tako dolgo pot še po suhem, da si jo ljudje po vseh krajih lahko ogledajo. Najprej so jo prepeljali v Dubrovnik, kjer jo je nek tamkajšnji živinodržavnik dva dni pripravil, nato pa so pošast odpeljali v Trebinje, v Mostar, Sarajevo, Travnik, Banjaluko, Prnjavor, Slavonko Požego in preko Nove Gradiške zdaj v Zagreb. Tam jo bodo imeli kakih 10 dni, nato pa pravijo, da jo bodo odpeljali še dalje v Varaždin, Ljutomer, Celje in tudi v Ljubljano, kjer jo bomo čez kak mesec dni morali že lahko videti. Do zdaj učnjaki še niso dogledali, za katero vrsto morskih živali spada. Smatrajo tudi za verjetno, da bo to pošast le odkupil kje kak muzej.

Sedem razbojnikov v krinkah je vdrlo te dni v pravoslavni samostan v Dučinu pri Trebinju. Duhovnikom se je po hudem boju le posrečilo odbiti ta surov napad. Pri spopadu je padlo tudi nekaj strelcev, toda le bolj za strah. Uvedena je bila takoj preiskava in so lozdarji že prijeli štiri napadalce. Vsi štirje so doma iz Trebinja. Za ostalimi tremi še vedno stikajo, njihovih imen pa zaradi uspešnejše preiskave še ne izdajo.

Delo mestnega varstvenega sveta

Slovenija je bila v najbolj razburjenih časih pravi otok miru v primeri z drugimi narodi

O ustanovitvi mestnega varstvenega urada in o razdelitvi dela na razne odseke in odbore je bila naša javnost pred kratkim že obveščena, da poslovanje tega potrebnega mestnega urada nikogar več ne razburja. Občinstvo sedaj pozna namen varstvenega urada in tudi ve, da v njem zastopniki hišnih posestnikov, trgovcev in konsumentov ter sploh zastopniki vseh krogov sodelujejo s strokovnjaki. Urad je torej v stalnih stikih z meščanstvom in dela popolnoma v soglasju občanov, da so zavarovani interesi vseh slojev. Ti zastopniki občanov pa obveščajo vse stanovne in poklicne o najrazličnejših ukrepih, ki na posvetovanjih o njih sklepajo s strokovnjaki. Zato se je naša javnost pomirila in smatra nekatera dela, ki so sicer za Ljubljano popolnoma nova, za navadna javna dela, ki so prav tako potrebna, kakor je n. pr. potreben vsakemu mestu vodovod, električna razsvetljava, kanalizacija, tramvaj itd. In kakor se ne razburja in ne plaši, ko prično z razkopavanjem te ali one ulice zaradi kanalizacije, vodovoda ali plina, tako sedaj popolnoma mirno gleda na priprave za prepotrebna zavetišča pred zračnimi napadi.

Naša javnost je namreč tako razsodna, da se ne pusti več begati od ljudi, ki imajo slabe namene ter žele med umetno razburjenost prebivalstva zasejati svoje strupeno seme. Nikdo pa seveda ne sme zameriti Ljubljancem, če so se vznemirili in razburili tedaj, ko je zaradi grozečih dogodkov ostalo Evropo zgrabila prava panika. Pri tem pa moramo takoj ugotoviti, da je bila Ljubljana in Slovenija tudi v najbolj kritičnih in najbolj razburjenih časih v primeri z drugimi državami in narodi pravi otok miru, trdna skala samozvesti in zaupanja v moč države ter v modrost in izkušnost državnikov.

O čudovito priselbi in tudi ob času najbolj vznemirjajočih dogodkov izredno mirni Jugoslovani so z občudovanjem poročali tuji listi ter hvalili našega naroda vero v samega sebe. Tudi pri nas smo čitali nekaj poročil naših ljudi, ki so na svojih popotovanjih videli razburjenost prebivalstva po drugih državah. Omenjam samo opažanja našega vodilnega delavca za izseljenke, ljubljanskega župnika p. Kazimira Zakrajčka, ki je v najbolj nemirnih časih popotoval iz Amerike nazaj v Evropo. Popisal vam bo svoje vtise, ki jih je prinesel v Ljubljano iz drugih držav, in sam bo zmaheval z glavom, ko vam bo orisal svoje začudenje o našem otoku miru na tem razburkanem morju ameriške in evropske javnosti. Ne sme nas torej plašiti, če tudi naše občinstvo postane neravno, tako, ko je vsa druga Evropa razburjena do paničnega strahu. Danes smo pa pri nas že tako daleč, da se popolnoma hladnokrvno posvečamo vsem nalogam, ki jih nam nalaga položaj in od nas zahteva čas. Resno

smo se prilagodili razmeram ter trezno in hladno rešujemo tudi najtežje probleme.

Kar se Ljubljane tiče, je naša občina v pogledu varstvenih vprašanj po pohvalnih izjavah najvišjih instanc lahko vsem drugim občinam v državi za zgled. Res je Ljubljana že mnogo uredb in predpisov prenesla s papirja v dejanje. Tako je naglo popravila zamudo, saj bi bila vendar morala biti večina dela opravljenega in narejenega že v mirnih časih hkrati z drugimi javnimi deli in zato zaradi njih ni bilo prevelikega razburjenja. Sedaj tudi Ljubljana, kakor rečeno, gleda na ta dela že tako, kakor na graditev kake nove tramvajске proge, na zidanje delavske kolonije, otroškega zavetišča, nove šole, Zal, skratka, kakor na druga redna dela, ki so v vsakem mestu potrebna.

Brali smo tudi nekaj kritičnih opazk in jih še vedno slišali, da delovanje varstvenega urada vznemirja prebivalstvo. Menda ni treba javnosti še opozarjati, da je mestna občina morala napraviti n. pr. popis o oddaljitvi in druge podobne naloge po strogem naročilu višjih instanc v najkrajšem času. Naglica ni javnosti dovoljevala mirnega premisleka, vendar se je pa naša razsodna javnost vedno zavdala, da tega razburjenja ni ustvarila mestna uprava, temveč splošna psihoza, ki je zgrabila ves svet, zlasti pa vso Evropo.

Ljubljanci tudi dobro vedo, da si zaklonišče ni izmislila mestna uprava, temveč jih je narekoval nagli razvoj zračnega orožja, skratka napredek vojne tehnike. Poleg tega pa tudi najpreprostejši občan našega mesta že razume, da smo po naših krajih na tem polju zelo dolgo odlašali in sedaj delamo samo to, kar bi moralo biti narejeno že prej.

Marsikatero mamico je pretreslo tudi predavanje, ki so jih vse šole priredile za starše otrok. Ponekod je morda res gorečnost naslikala vprašanje malo preostro, toda tudi mamice so že danes pomirjene in se zavedajo svoje naloge, da morajo biti v prvi vrsti popolnoma mirne in ne smejo napraviti zmede, če bi bilo kdaj res treba skrbeti za varnost otrok. Poudarjamo, tedaj morajo biti mirne, kadar bo resna potreba, a sedaj se zaradi stvari, ki jih še nikoder ne vidimo, lahko razburjajo po mili volji doma med štirimi stenami, da s svojo pretirano ljubeznijo in nerazsodnostjo ne plaše še drugih.

Sedaj pa, ko Ljubljanci že trezno gledajo na delovanje varstvenega urada in se nikdo več ne razburja, bo že mogoče pričeti tudi z opisovanjem najrazličnejših del zaščite Ljubljancem pred napadi iz zraka in pred namerami brezvestnih sebičnejšev, ki bi morda radi ustvarili razburjenje, da bi si laže napolnili žepce.

Športne vesti

Prvenstvo LNP. Z devetim kolom našega domačega prvenstva se je prvenstvena tabela izpremenila. Mars, ki je vodil že zadnjo nedeljo pred Bratovom s dvema točkama, je zaradi nedeljskega poraza na Jesenicah (5:2) moral v ljubljanski skupini prepustiti prvo mesto Jeseničanom — Bratovu. Oba kluba imata isto število točk, toda Bratstvo ima boljše razliko v golih. Kranjčani zastajajo za prvima dvema le za 1 točko in imajo celo boljše golidiferenco kakor Mars. Sledijo Jadrani, Hermes, Reka, Disk in Svoboda.

V mariborski skupini se položaj ni mnogo izpremenil. ČSK iz Čakovca še vedno krepko vodi s 5 točkami pred Železničarjem iz Maribora. Sledijo Maribor, Gradjanski, Rapid in Mura.

V celjski skupini je ostalo vse pri starem; tekma med Celjem in Hrasnikom namreč ni bila dokončana, ker je voda poplavlila igrišče na Glaziji.

Sestanek gorenjskih smučarjev na Jesenicah. V soboto zvečer so se na Jesenicah sestali predstavniki vseh smučarskih klubov na Gorenjskem. K temu sestanku so bili povabljeni tudi predstavniki mariborske in ljubljanske smučarske podzveze. Slednji se tega sestanka niso udeležili. Glavno vprašanje tega sestanka je bila ustanovitev slovenske smučarske zveze. Na tem sestanku je bilo izrečenih več hudih očitkov napram poslovanju jugoslovanske smučarske zveze v Ljubljani. Resume vsega sestanka je ustanovitev slovenske smučarske zveze s sedežem na Jesenicah ne pa v Ljubljani. Sestanek je vodil predsednik gorenjske zimske športne podzveze g. Pero Vovk.

Končno je bil sprejet še pripravljani odbor, ki naj uredi vse potrebno za ustanovitev Slov. smučarske zveze. V tem odboru so gg. Pero Vovk, dr. Miha Potočnik, Jože Cinkovic, Drago Ažman, dr. Vinko Zalokar in Franc Steržinar.

Tabela v srbski ligi. Kakor so naši cenjeni čitatelji najbrže že takoj opazili, se nam je včeraj primerila majhna napaka in smo pri tabeli pozabili vrstniti tekme, ki so bile prejšnjo nedeljo. Napako s tem popravljamo in prosimo, da nam

čitatelji to ne ljubo napako oproste. Pravilna tabela v srbski ligi je naslednja:

1. BSK	7	6	0	1	32:7	12	točk
2. Jugoslavija	7	5	2	2	23:9	12	>
3. Slavija (Sarajevo)	7	5	0	2	20:10	10	>
4. Jedinstvo	7	3	2	2	15:14	8	>
5. Gradjanski (S)	7	4	0	3	15:16	8	>
6. Vojvodina	7	3	2	2	14:16	8	>
7. Bata	7	2	2	3	12:21	6	>
8. Bask	7	0	3	4	6:13	3	>
9. Žak	7	1	0	6	12:19	2	>
10. Zemun	7	0	1	6	7:31	1	>

Jugoslovanska atletska zveza je uradno priznala naslednje nove jugoslovanske rekorde: v metu kopja Markušić (Concordija) 61.17 m, tek na 1500 m. Goršek (ASK Primorje) 4:01.1, stafeta 4 krat 100 m 43 sek. (Stefanović, Jovanović, Radonjić, Kling) in še v stafeti 4 krat 40 m z 3:24.6 (Bernot, Klinar, Kušek in Marković).

Metlika

Iz Metlike je odšel na novo službeno mesto v Srbijo tukajšnji finančni starešina G. Mustorovič. Le malo časa je bil v Metliki pa se je s svojo prijaznostjo in dobrotljivostjo prikupil povsod pri ljudeh. Metliški gostilničarji so njemu za slovo priredili v Obrtnem domu v Metliki lep poslovilni večer. G. Mustorovič bomo ohranili v dobrem spominu.

Trgatev je za nami. Vreme je bilo sicer slabo, pridelek pa kljub temu dober, kakor že zdavnaj ne. Tudi po kakovosti je dober. Vinarska združenja v Metliki je tudi letos ukletila oziramo napolnila vse sode. Zdaj samo vabimo gostilničarje in kupce po dobro belokranjsko kapljico.

Fantovski odsek Metlika vabi na prosvetni večer v četrtek 9. t. m. ob 7 zvečer vse člane in tudi druge.

NAZNANILO!

Cenjenemu občinstvu naznanjam, da sem prevzel brivsko-česalni salon od g. Paradiž, Maribor. Koroška cesta 7. Cenjenim damam in gospodom se priporočam Točna in solidna postrežba. Solidne cene. — Mrakič Adolf.

Vremensko poročilo

»Slovenskega doma«

Kraj	Barometer	sko stanje	temperatura v C°	relativna vlažnost	Oblačnost	Veter (sm., jakost)	Pada-vine m/m	Vrsta
Ljubljana	763.5	12.8	5.2	93	10	SW, 0	0.1	iz megle
Maribor	767.5	15.7	4.0	90	4	0	—	—
Zagreb	753.4	15.0	6.0	90	10	0	1.0	dež
Belgrad	762.7	12.0	8.0	80	10	NE, 0	9.0	dež
Sarajevo	762.7	12.0	9.0	90	10	0	13.0	dež
Vis	762.2	13.0	9.0	80	7	NE, 0	—	—
Split	762.4	13.0	11.0	70	5	WNW, 0	—	—
Kumobor	760.3	17.0	7.0	70	8	NE, 0	56.0	dež
Rab	763.5	16.0	10.0	80	5	ENE, 0	—	—

Vremenska napoved: Precej jasno, stanovitno in nekoliko hladnejše vreme; jutranja megla.

Koledar

Danes, torek, 7. novembra: Janez Gabrijel. Sreda, 8. novembra: Bogomir.

Obvestila

Nočno službo imajo lekarne: dr. Kmet, Dunajska cesta 6; mr. Trnkoczy, Mestni trg 4; mr. Ustar, Selenburgova ulica 7.

Nov grob. V Ljubljani je danes umrl po daljši bolezni g. Černič Ivan, zastopnik Vzajemne zavarovalnice. Pogreb bo v četrtek, 9. t. m., ob treh popoldne iz hiše žalosti na ljubljansko pokopališče. Zalujajočim svojim tudi naše iskreno sožalje, blagomu pokojniku pa naj sveti večna luč!

Prosvetno društvo Trnovo prične v sredo dne 8. novembra ob 8 zvečer v društveni dvorani z rednimi prosvetnimi večeri. Prvo predavanje bo imel g. prof. Anžič Anton pod naslovom: »Osemredno potovanje po Italiji, združeno z romanjem v Rim«. Vljudno vabljeni vsi člani in prijatelji na to predavanje, na katerem nam bo predavatelj v slikah in besedi prikazal zanimivosti Italije. — Odbor.

Ljubljansko gledališče

Drama — Začetek ob 20:

Torek, 7. novembra: Zaprtlo.
Sreda, 8. nov.: »Hudičev učencec. Red Sreda.
Četrtek, 9. novembra: »Antigonac. Red Četrtek.
Petek, 10. nov.: »Neopričana urak. Izven. Znižane cene od 20 din navzdol.

Opera — Začetek ob 20:

Torek, 7. novem. »Glumač Matere božjet. Red B.
Četrtek, 9. novembra: »Figaro v svačac. Premiera. Premierski abonma.
Petek, 10. nov. ob 15: »Trubadur. Dijaška predstava. Cene od 16 din navzdol.

Mariborsko gledališče

Torek, 7. novembra ob 20: »Navihanka. Red A.
Sreda, 8. novembra: Zaprtlo.
Četrtek, 9. novembra ob 20: Plesni večer Kürbos-Litvinova. Izven.
Petek, 10. novembra: Zaprtlo. (Gostovanje v Celju.)

Prihodnja dramska premiera »Hinavci« (v režiji Skrbinska) bo v kratkem. Ta Shawova igra je imela pod naslovom »Kako zabogaš« tudi v Ljubljani zelo lep uspeh. V zanimivi vlogi hčere glavnega junaka debutira gdč. Vlasta Sernečeva iz Celja — Mariborčanom že znana kot »Spak« v igri na prostem »Senj kresne noči«.

Dokležovje

Prvi transport naših sezonskih delavcev se je te dni vrnil iz Nemčije.

Kraljevska banska uprava je dala za popravo nasipa v Dokležovju 30.000 dinarjev za prva dela, ki so bila oddana na licitaciji dne 2. novembra t. l. Z delom bodo začeli takoj.

Iz Slovenskih gor

Pospešimo zimsko pomoč revnim družinam. Zopet nastopa mrzlo neprijetno vreme. Kmet, kakor tudi vinčar, se ozira na sad svojega dela in truda, ki ga je prinesla letina. Na žalost so letošnje vremenske nezgode močno zmanjšale pridelek. Marsikatero družino se polšača upravičen strah pred dolgotrajno in hudo zimo, ker jim preti pomanjkanje živil in obleke. Najhujše so zlasti prizadete številne slovenjgoriške družine, ki ne bodo imele potrebnega živeža niti do polovice zime, dočim bodo zaradi pomanjkljive obleke in obutve hudo prezebovale. Kako naj pošilja vinčar redno v šolo svojo številno šoloobvezno mladino, ko nima denarnih sredstev za oskrbovanje potrebne obleke in obutve, saj je vse leto delal v gospodarstevnem vinogradu in pri kmetu za stanovanje in potreben živež!

Spričo navedenih razmer, ki občutno zadevajo 75 odstotkov vinčarjev po Slovenskih gorah je nujno potrebno, da naša socialna oblast podpre materialno te družine. Pa tudi vsa slovenska javnost je poklicana, da pomaga s svojim socialno čustvenim srcem tem družinam in predvsem revnim otrokom do potrebne obleke in borge kruha. Ta podpora bi prišla najbolj v poštev v narodnostno ogroženih obmejnih krajih. Zato ni zgolj samo socialni interes naroda, ampak tudi narodno-obrambna dolžnost, da se na tem mestu začne to človekoljubno delo. Banovina, država, občine, šole, narodno-obrambne, socialne človekoljubne ustanove in podjetja so poklicane, da sodelujejo v tej akciji.

Davica se je pojavila. Po nekaterih krajih ob naši severni meji se je pojavila med šoloobvezno mladino davica. Med prebivalstvom vlada strah, da se ta nevarna nalezljiva bolezen ne bi še bolj razširila.

Vsem, ki ste ga poznali, javljamo, da je danes po težki in neozdravljivi bolezni, najlepše pripravljen za svoj odhod v večnost, za vedno odšel od nas naš ljubi in zlati mož, očka, stari očka, gospod

IVAN ČERNIČ

zastopnik Vzajemne zavarovalnice in hišni posestnik

Pogreb nepozabnega pokojnika bo v četrtek, dne 9. novembra ob 3 popoldne iz hiše žalosti na Hrvaškem trgu 4 na pokopališče k Sv. Križu.

Sv. maša zadušnica se bo darovala v ponedeljek, dne 13. novembra ob pol 7 v župni cerkvi sv. Petra.

Ljubljana, dne 7. novembra 1939.

Globoko žalujoča žena Katarina; Fani, Danilo, Ruža, otroci; Mimi, snaha; Judita, vnukinja.

Napredek omike in voja

Od njega dni že sta bili znanost in vojna v tesni zvezi. Da, še več — če izvememo nekaj period v devetnajstem stoletju — večino važnih tehničnih in znanstvenih odkritij so napravile in pozročile gmotne potrebe vojne.

Uporaba smodnika in njene posledice

Uporaba smodnika, ki je bil rezultat napol tehničnih in naprednih raziskavanj raznih solnih zmesi, je koristila znanosti na mnogo raznovrstnih načinov. Kemični proces eksplozije je razvil proučevanje in raziskovanje tega, v čem je bistvo izgorovanja in lastnosti plinov. Na teh izsledkih pa so bile pozneje, v 17. in 18. stoletju, zgrajene moderne kemijske teorije.

Pojavi, ki spremljajo eksplozijo, so privedli do preučevanja o širjenju plinov, in tako do parnega stroja. Top je dal veliko pobude kovinski in rudarski industriji ter je prispeval k razvoju anorganske kemije in metalurške industrije.

Prav tako pa so bile revolucionarne tudi nove ideje, ki so izvirale iz raziskovanja o tem, kako se giblje topovska krogla. Dokler se ni pojavila artilerija, ni bilo mogoče govoriti o dinamiki v modernem smislu besede. Telo se je premikalo samo tako dolgo, dokler ga je potiskala neka sila ali dokler je padalo. Prvič so ljudje temu mišljenju pokazali hrbet, ko so začeli v vojni uporabljati topove. Tedaj se je prvič sama od sebe vsilila misel, da neka nova vrsta sile premika izstrelek.

Največje tehnične pridobitve so bile v 18. in 19. stoletju, posebno topjenje železa na debelo s pomočjo oglja, ter izum parnega stroja, so izšle neposredno iz potrebe po artileriji, katero je zahteval iz dneva v dan dovršenejši način bojevanja. Precizno vrtnje parnih cilindrov, ki je predstavljalo ogromen napredek za delovno sposobnost Wattovih parnih strojev v primeri s prejšnjimi atmosferskimi stroji, je bilo samo rezultat del, ki jih je bil opravil Wikins, kateri je bil dobil svoje izkušnje pri vrtnanju topovskih cevi. Iz istega izvira poteka tudi Rumfordovo odkritje mehaničnega ekvivalenta toplote, na katerem je osnovana teorija vseh toplinskih motorjev.

Produkcija jekla na debelo, tehnični napredek, ki je bolj kakor katerikoli drugi omogočil moderno mehanično civilizacijo, se mora za svoj veliki razvoj zahvaliti samo vojnim potrebam. Besemer je leta 1854. v začetku krimske vojne, izumil izžlebljeno cev, ni pa mogel najti tako močnega železa, da bi vzdržalo pritisk, ter je moral s svojimi poskusi počakati prav do časa, ko se je povečala produkcija jekla.

Telefon, radio, aeroplan

Hkratu pa so izpopolnjevanje prometa in izum telefona, radia, motornega prometa, predvsem pa aeroplana, izvali v možnostih koordinacije in v

dirigiranju istočasnega premikanja več milijonov ljudi, izpopolnjevanje načina za konserviranje in spravljane življenjskih potrebščin ter napredek v medicinski znanosti pa so omogočili tem milijonom ljudi, da lahko leta in leta žive brez strahu pred lakoto ali pred boleznimi.

Pomen vsega tega je odkrila svetovna vojna

Pomen vseh teh izumov za vojno smo v prvi meri in nedvoumno spoznali prav za prav šele v minuli svetovni vojni. Čeprav so bile tako znanstvene kakor tudi tehnične priprave za to vojno velike in obsežne, vendar niso bile v stanju, da bi premagale in obvladale dejstva, ki so se postavila prednje. Učenjaki so prvič postali dragoceni pomočniki države. Resnica je, da so jih v začetku uporabljali na napačnih mestih. Tako je bil na primer Mosley, ki bi bil brez dvoma postal največji eksperimentalni fizik Anglije svojega stoletja, poslan v Galipoli, kjer je padel. Pozneje pa so učenjaki začeli delati v svojih državah.

Pripravljalno delo v zaledju

Nastopile so ogromne izgube pri ljudeh in pri materialu. V zavezniških državah so s polno paro proizvajali bojne pline, brez ozira na to, da so to delo z življenjem ali z zdravjem plačale stotine in stotine inženirjev ter delavcev.

Kaj kmalu so uvideli, posebno izven meja tedanje Nemčije, da napredek znanosti, še posebej pa število strokovno izobraženih učenjakov, absolutno ne odgovarja in ne zadošča potrebam vojne situacije. Kljub temu, da so imeli neprimerno manjše prirodne možnosti, so Nemci vzeli v svoje roke tehnično in vojno iniciativo ter so jo obdržali tudi v večjem delu vojne. Zato je popolnoma naravno in samo ob sebi umljivo, da so Nemci izgubljali enega moža, ko so zavezniški izgubili dva, in da so za vsak svoj izgubljeni aeroplan zbili z neba šest sovražnikovih.

Raziskavanja v vojne namene

Prav gotovo ni pretirana trditev, da gre v Veliki Britaniji tretjina ali pa celo polovica onega denarja, ki je namenjen za stroške raziskavanja, posredno ali pa neposredno za stroške raziskavanja v vojne namene. Tako stoji stvar v mirnem času. Za časa vojne pa grede razumljivo skoro vsa znanstvena raziskavanja na račun raziskavanj za vojne namene.

Jasno je, da so se pojavljali od časa do časa poskusi, ki naj bi omejili izdatke za vojna znanstvena raziskavanja na najmanjšo možno mero. Običajno opozarjajo merodajni krogi na to, da se dajo vojni izumi in iznajdbe pogosto koristno in s pridom uporabiti tudi v drugih življenjskih panogah. Tako na primer opozarjajo, da raziskava-

nja eksploziv ne prinašajo koristi samo vojaški znanosti, ampak tudi tehniki, rudarstvu in stavbarstvu, raziskavanja in preučevanje strupov pa prinaša korist gospodarstvu in kmetijstvu zlasti v borbi s škodljivimi žuželkami. Res je tudi, da se raziskavanja, ki so povsem civilnega značaja, daje obrniti in uporabiti tudi v vojaške namene. Mi dandanašnji izhajamo iz dobe, ko je bila vojna neke vrste specializirana naloga, ki je bila poverjena neki skupini človeške družbe, ter prehajamo v dobo, v novi čas, ko bo vsak član družbe, plemena ali naroda moral biti vojak in borec. Pod modernimi industrijskimi pogoji se vojna ne vojuje več samo na bojišču, temveč v celi državi.

Bojuje se cela država

Neka prav zares značilna, simptomatična črta, ki se je bila pojavila pri bojevanju v pretekli svetovni vojni, in ki se je od onega časa pa do današnjih dni še bolj okrepila ter postala še razločnejša, je prav gotovo mehanizacija vseh oblik bojevanja. Posledica te mehanizacije je ta, da je za uspešno vojno potrebna velika materialna oborožitev, in sicer ne samo oborožitev v smislu topov in pušk kakor pri starejšem načinu bojevanja, temveč v smislu mitraljezov, tankov in aeroplanov. Ti pa na drugi plati zahtevajo vse večje rezerve eksploziv, bencina in plinov. Za njihovo nabavo je potreben mnogo večji kapital kakor je bil potreben v prejšnjih vojnah, za njihovo ohranjanje in dopolnjevanje pa je potrebna zelo močna in zelo razvita industrija ter hkrati tudi mnogo več ljudi, ki so zaposleni v zaledju. Iz tega pa izhaja, da se morejo uspešno bojevati dandanašnji samo tiste države, ki imajo močno razvito industrijo. Uspeh te ali one države v današnji vojni tedaj zavisi predvsem od velikosti in sposobnosti, ki jo kaže produkcija njene industrije v mirnem času. Na vsem svetu je trenutno le sedem držav, ki bi jih lahko smatrali kot sposobne za tekmo v navedenem smislu (čeprav ne razpolagajo z enakimi silami). Te države so: Združene države Amerike, Nemčija, Sovjetska Rusija, Velika Britanija, Francija, Japonska in Italija.

Močnejša industrija — močnejša vojaška sila

Vse, kar povečava industrijo v neki državi in kar povečava njeno ekonomičnost ter sposobnost za produkcijo, povečava tudi vojno silo te države. V tem pogledu je dejansko vsako industrijsko raziskavanje in preučevanje istočasno tudi raziskavanje in preučevanje v vojaške namene in za vojaško uporabo.

Nekatera težka prometna sredstva, kakor na primer tovorne avtomobile, traktorje in drugo, lahko brez vsakega spreminjanja in predelavanja uporabljamo tako za potrebe v mirnem času kakor za potrebe ob času vojne. Kaj težko je ugotoviti, koliki del raziskavanja je na tem področju namenjen vojaškim potrebam.

Posebno važni so aeroplani

Povsem drugače pa stoji stvar z aeroplani. Skoraj že od samega začetka so aeroplan uporabljali in izpopolnjevali v prvi vrsti za vojne namene. Še pred današnjo veliko oboroževalno tekmo so bile v Angliji štiri petine vseh aeroplanov izdelane v vojaške namene.

Zato je v vojaškem pogledu zrakoplovstvo izredno važno za vsako državo. Najlepši dokaz gledamo za našo trditev prav tem, ker dandanašnji vidimo, da posamezne države čedalje težje in čedalje najrajši sodelujejo z aviaciji z drugimi državami. Seveda, prav gotovo tudi v tem pogledu lahko opazimo neke vrste sodelovanje, toda prav za prav le navidezno. Vsak dan beremo o novih modelih o njihovih prednostih. Toda v najboljših modelih in v njihovih prednostih ter odlikah vlada povsod, po vseh državah, grobni molk. O najboljših modelih molče vztrajno, prav do tistega časa, ko zastare. Na ta način se vsaka država zase potihem nada, da bo v vojni v tem pogledu za nekaj let pred drugimi.

Zrakoplovna industrija, ki je popolnoma znanstvena stroka, zahteva mnogo več raziskavanja in preučevanja kakor katerikoli druga starejša industrijska panoga. Hkratu pa tudi povsod po svetu lahko opazimo, da so v večini držav zrakoplovna raziskavanja najbolj napredovala in da med vsemi industrijskimi oblikami, za katere daje država subvencije, dobivajo največje podpore.

Važnost kemične industrije

Vojni material, ki ga lahko proizvaja kemična industrija, predstavljajo eksplozivi, plini, gumi, bencin in razna olja.

Vojne sploh ni mogoče voditi dalj časa, če tega materiala ni možno nabavljati mnogo več kakor v mirnem času. Vse te proizvode lahko uporabljamo tako v miru kakor za časa vojne. Samo pline kot izrazito vojni material, v mirnem času izdelujejo le v relativno manjših količinah. Eksplozivi prihajajo v poštev prav močno tudi v mirnem času, saj jih rabijo v rudnikih, v kamnolomih, pa tudi za mnoge stavbarske in graditeljske potrebe. Gumi in

petrolej vsaj na prvi pogled niti ne spadata v kemično industrijo. Toda to sta prirodna proizvoda, katerih najdišča so zelo neenakomerno porazdeljena.

V takih okoliščinah so takoj po vojni pričeli z znanstvenim raziskavanjem surogatov za obe omenjeni surovini. Možna je, seveda, da bodo za ceno milijonov funtov šterlingov, ki bodo žrtvovani za raziskavanja, preučevanja in poskusno produkcijo, našli način, na katerega se bo dalo proizvajati ti dve materiji, in sicer način, ki bo dosegel, da materiji ne bosta dražji od prirodnih surovin, ali pa bosta morda celo boljši od prirodnih. Vse zavisi samo od tega, v kolikšni meri se bodo raziskavanja napotila v smer, ki, čeprav nosi trgovski značaj, vendarle obstoji le, ker obstoje vojne potrebe.

Prvotno so žveplo, ki je potrebno za produkcijo žveplene kisline, pridobivali iz žvepljenih rud ali pa iz prirodnih žvepljenih nahajališč. Pozneje so poskušali žveplo pridobivati iz manj vrednih rud, kakor na primer iz apencev. Pri današnjih načinih produkcije nobena velika industrijska država ne bo trpela zaradi pomanjkanja žveplene kisline. Ti načini so taki, da se bo vsaka država lahko sama doma oskrbela z zadostno količino žveplene kisline.

Nekaj časa je predstavljala zadostna produkcija azotne kisline zelo težak problem. Ker surove azotne soli prihajajo skoraj izključno le iz Chileja, so jih v vojni lahko nabavljale samo tiste velike države, ki so imele premoč na morju. Položaj pa se je do temeljev spremenil v pretekli svetovni vojni, ko je Haber izumil način, s katerim je mogoče dobivati azotne okside iz zraka. Po njegovi metodi je bilo proizvedenih ne samo za časa zadnje svetovne vojne, ampak tudi po njej, toliko azotnih soli, da je bilo njihovo prirodno nahajališče nazadnje popolnoma izločeno iz konkurence.

Situacija s strupenimi plini je povsem podobna. Razen že prej omenjenih materij so za njihovo produkcijo potrebna nekatera prirodna telesa, predvsem: klor, ki ga dobivamo iz soli ali iz morske vode, in arzenik, ki ga je dovolj povsod. Intermediarni produkti v proizvodnji strupenih plinov pa so vobče razširjeni predmeti, ki jih uporabljamo vsak, tako da raziskavanja in preučevanja pri produkciji plinov šele v zadnjih stadijih lahko posvetimo izrazito vojaškim potrebam.

Druga simptomatična lastnost, ki daje kemični industriji vojaški značaj bolj kakor vsem drugim panogam, je njeno lahko prilagajanje vojni produkciji. Stroj za izdelavo velikih topov in vojni ladij ni mogoče tako meniti nič kar improvizirati. Tudi produkcijo aeroplanov na debelo je treba pripravljati nekaj mesecev. Kemična industrija pa se lahko preuredi in preravnja izredno hitro, najdalj v dveh, treh tednih.

Preskrba s hrano

Produktivne sile pa se dajo v vojne namene obrniti tudi drugje, ne samo v industriji. Enako važna komponenta v modernem bojevanju je tudi tudi preskrba z živežem. Tod je znanost opravila izredno važno delo, ker je povečala produkcijo živali in rastlin pod bolj ali manj ugodnimi pogoji, kakor je bilo na primer uvedeno v Angliji gojenje sladkorne pese, ali spreminjanje planinskih bregov v pašnike in pašnikov v njive.

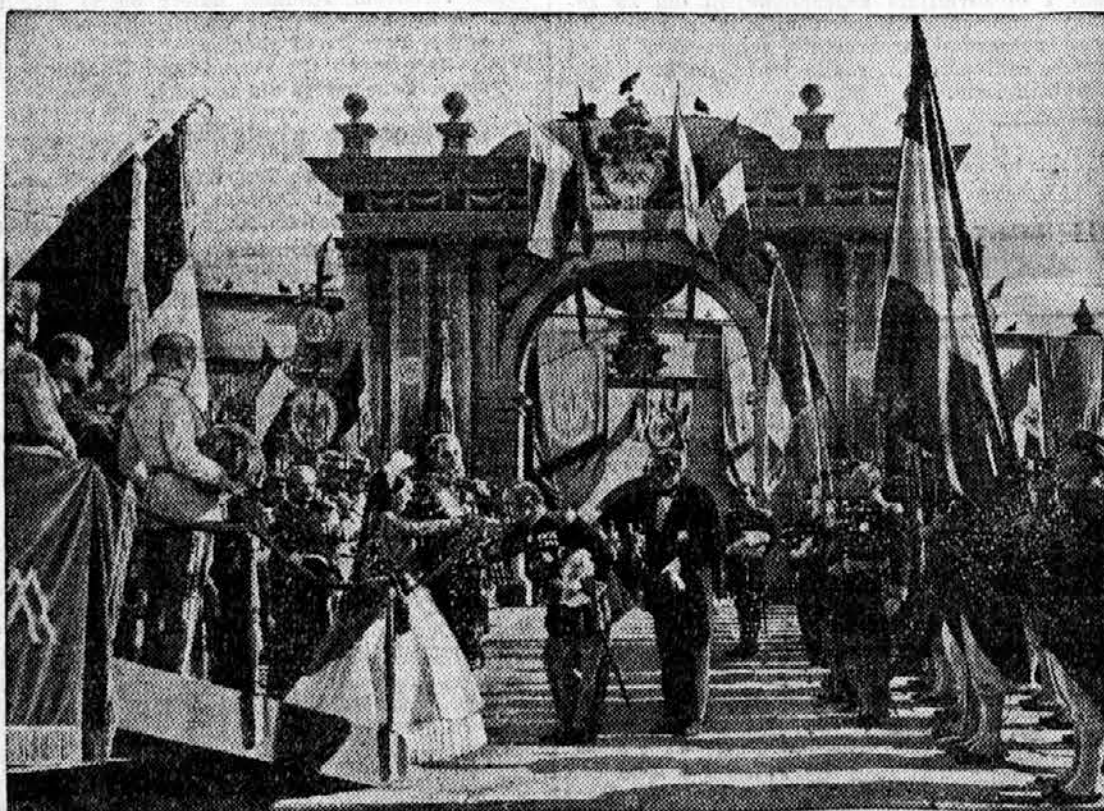
Strah pred zastaranjem

V produkciji orožja odločajo mnogi dejavniki, ki se niti ne ujemajo s trgovskimi načeli. Tako sta na primer tehnična popolnost in trpežnost mnogo važnejši kot cenenost. Zato so konstruktorji vojnega orožja v nekem smislu svobodnejši kakor civilni konstruktorji. Toda, če tod ne odloča denar, odloča čas. Če izumljanje in izdelovanje novega orožja ne gre dovolj naglo izpod rok, se pojavi nevarnost, da bo novo orožje zastarelo, in potem je bil ves denar vržen tja v tri dni.

Program radio Ljubljana

Torek, 7. nov.: 7. Jutranji pozdrav — 7.05 Napovedi, poročila — 7.15 Pisan venček veselih zvokov (plošče) — 11.30. ura: Naše rudno bogastvo (vodi g. prof. Rafael Bučar) — 12. Vsakomur nekaj (plošče) — 12.30. Poročila, objave — 13.02. Opoldanski koncert Radij. orkestra — 14. Poročila — 18. Pisan glasba (plošče) — 18.40. Stari štajerski gradovi (g. Leo Potauer) — 19. Napovedi, poročila — 19.20. Nac. ura: Prebivalci Perasta v 18. stol. (dr. A. Dabinič, Bgd) — 19.40. Objave — 19.50. Deset minut zabave — 20. Čajkovski: Uvertura 1812 (plošče — vel. simf. orkester) — 20.30. Anton Leskover: »Vira in nevera« (člani radij. igral. družine) — 22. Napovedi, poročila — 22.15. V od dihi igra Radij. orkester.

Sreda, 8. nov.: 7. Jutranji pozdrav — 7.05 Napovedi, poročila — 7.15 Pisan venček veselih zvokov (plošče) — 12. Nekaj Dvorakovih skladb (plošče) — 12.30. Poročila, objave — 13. Napovedi — 13.02. Orglice in harmonika (g. Fr. Petan in A. Stajko) — 14. Poročila — 18. Mladin. ura: Elektrifikacija Slovenije, reportaža — 18.40. Kmet in gruda (g. L. Puš) — 19. Napovedi, poročila — 19.20. Nac. ura: Pomen 50 letnega obstoja Mešne hranilnice ljubljanske (slov. denar. list) (Ivo Peruci, Lj.) — 19.40. Objave — 20. Vojaška godba 40. ppuka »Triglavskega«: dirigent viš. kapelnik F. Horroz — 21.30. Po domače (plošče) — 22. Napovedi, poročila — 22.15. Citraški triv »Vrnica«.

Eden veličastnih prizorov iz zgodovinskega filma »Juarez«. Film obravnava žaloigro prvega in edinega mehičanskega cesarja Maksimilijana in njegove žene Charlotte ter Maksimilijanov boj z voditeljem mehičanskih rodoljubov Juarezom. Juarez igra slovti Paul Muni, Maksimilijana Brian Aherne, cesarico Charlotte Betty Davisova, francoskega cesarja Napoleona III., ki je Maksimilijanovo mehičansko dogodiščino pripravil, pa Claude Rains. Film je bil v Ameriki in Evropi sprejet kot močno in zanimivo umetniško delo.

A. G. Barrili

DVE BEATRICI

»In kaj hočete reči s tem?«
»Hočem vedeti, kaj ste mislili, da je prišel iskat tja.«
»Prav lahko si predstavljam. Don Alvaro je kot poveljnik prišel h kralju po navodila; ker pa ni našel ne kralje, je kot vljuđen vitez pokramljal z vami.«
»Ali si niste mislili, da mi je govoril o ljubezni?«
»Ne, nikakor.«
»Res ne? In tudi sedaj ne verjamete?«
»Tudi sedaj ne.«
»Kako to?«
»Ker je don Alvaro vitez; in vitezi ne govorijo plemenitim gospe o stvareh, o katerih vedo, da so jim nejubne.«
»Vi, don Cristoval, ste res pravi vitez; a takih je prav malo na svetu. Mnogi so, žal, le na videz viteški. — Ono usodno noč mi je don Alvaro govoril o ljubezni in jaz sem ga, čeprav nerada, poslušala. Prišel je v kraljevi šotor z izgovorom, da išče kralja. Seveda ga ni našel; pač pa je našel mene. Bila sem takoj prepričana, da je dobro vedel o kraljevem odhodu in prisilila sem ga, da mi je to priznal. Očitila sem mu njegovo brezobzirnost, ker je s svojim prihodom spravi v nevarnost svoje dobro ime. Skušala sem ga s prijazno, a odločno besedo prepričati, da je ves njegov trud zaman in da je vsaka njegova beseda žalitev. Sumičil me je, da sem le nasproti nje-mu tako neuklonljiva, da pa nekomu drugemu, don Alanzu de Ojeda, posvečam več pozornosti. Ko mi je priznal, da ni za ta sumničnja imel drugega povoda, kot svojo ljubosumnost, sem ga z vso ostrostjo odslavila. Padel je predme na kolena in prosil odpuščanja. V tistem hipu je vdrl v sobo morilec in takoj za njim vi, moj rešitelj... Toda ko sem pozneje pomislila na oni trenutek in sem si predstavljala, kaj ste si morali misliti o meni, bi mi bilo ljubše, da bi me zadelo arabevo bodalo.«

Njen glas je trepetal in obraz ji je pokrila temna rdečica.

»Gospa,« je vzkliknil don Cristoval, »prisegam vam, da nisem nikdar dvomil o vas. Nisem navajen potvarjati resnice, pa čeprav bi mi laž bila še tako koristna.«

»Verujem vam in se vam z vsem srcem zahvaljujem. Ponavljam, da ne smete biti malodušni, znala bom izpolniti svojo obljubo; toliko bolj, ker mi je ta dolžnost prijetna. Vojna bo gotovo kmalu minula in tedaj vam bo kraljeva dvojica pripravila ladje in vse, česar potrebujete, da boste zanj osovili nov svet.«
»Gospa, se vam li ne zdi, da je že prišel čas vrnitve?« je vprašal don Cristoval, ki je šele tedaj opazil, da je sonce že zašlo in da se je že začelo mratiti.
»Res je. Kako hitro beži čas. Ali vam je žal za te ure, ki ste jih prebili z menoj?«
»Nikakor ne.«
»Tudi meni ni žal, vedno se jih bom z veseljem spominjala.«
»Kako ste dobri, gospa! — je vzkliknil vitez.
»Pojdiva. Prosim vas, da me sprejmete do kraljeve palače.«
»Podala mu je roko in kramljaje sta se napotila iz parka. Ko sta šla mimo nekega grmicevja, sta zaslišala šum.
»Saj ni nič,« je dejala markiza, »kakšen ubog zajček, ki so ga najini koraki zbudili iz sladkega sna. Kako srečne so živali! Gredu, kamor se jim zljubi, brez nobenih ozirov!«
»A tudi njihovo življenje je polno nevarnosti.«
»Hočete reči, da je življenje boj, kaj ne? Ni se nama treba bati; borila se bova pogumno drug ob drugem kakor brat in sestra.«

V. poglavje.

Ko sta se markiza de Moya in don Cristoval bližala izhodu, sta zagledala markizino spremljevalko, ki je sedela pod nekim drevesom in molila rožni venec. Ko je ta uzrla svojo gosposarico, je nemudoma vestala in se ji hotela približati, obenem pa ji je z očmi namignila, češ, naj se ozre proti gozdičku. Markiza pa se ni hotela ozreti in je odšla s svojim spremljevalcem; služabnica jima je sledila v spoštljivi razdalji. Ko sta dospela do kraljeve palače, se je don Cristoval povelil od lepe markize. Tedaj šele se ji je služabnica približala ter ji povedala, da je videla v parku dva viteza, ki sta jo očitno zasledovala. Enega izmed obeh je spoznala po majhni postavi: bil je don Alanz de Ojeda, ki ji je neprestano dvoril in ji je prav zaradi tega bil zoprni do skrajnosti.

Ko je dospela do kraljevih soban, je zagledala kraljičinega spovednika, don Talavera, ki je pravkar zapustil dvorano, kjer se je vršila seja. Držal je v roki brevir in polglasno molil.

»Poljubljam vam roko, ekselencija!« ga je pozdravila markiza, ko se mu je približala.

»Ah, vi ste, hčerka moja!« je vzdihnil don Talavera. »Mir z vami.«

»Mirna bom šele, ko boste zadostili neki moji majhni radovednosti.«

»Radovednost je grešna, ji je smehljalje se odvrnil.

»Toda, saj sem vam rekla, da je majhna.«

»Vendar ne dvomim, da boste ustreli moji želji. Rada bi vedela, kakšni so vzroki... ki se zoperstavljajo predlogom, ki jih je don Cristoval Colon stavil našima vladarjema.«

»Kakšna nenavadna želja, markiza! Ali se tudi vi zanimate za zemljepis?«

»Slišala sem že toliko govoriti o don Cristovalovih načrtih, a jih razumem tako malo!«

»To pač niso stvari za gospe; s tem se bavijo le učenjaki.«

»In niti učenjaki niso razumeli mnogo. Saj se zboru v Salamanci ni posrečilo ovreči niti ene izmed njegovih trditvev.«

»Ni se mu posrečilo!... Markiza, vi pač ne morete razumeti teoloških razlogov, ki se protivijo njegovim teorijam.«

»Toda njegove teorije nimajo ničesar opraviti s teologijo,« je odvrnila markiza. »In don Diego de Dera, prvi profesor teologije v Salamanci...«

»Prvi, da prvi, ker so se drugi umaknili. In poleg tega je še mlad; v marsičem bo še spremenil svoje mnenje. Res ni v don Cristovalovih načrtih ničesar takšnega, kar bi naravnost nasprotovalo razodeti resnici. Čeprav niso krivoverski, vendar so krivoverstvu zelo blizu. Toda ne glede na teologijo, tudi nauki naravoslovja nasprotujejo njegovim trditvam.«

»Razumem,« je pristavila markiza; »če bi ladja odplula navzdol, proti neznaniemu svetu, če ta sploh obstoja, tedaj je nerazumljivo, kako bi se mogla zopet vrniti navzgor.«

»Res je tako!« je veselo vzkliknil Talavera. »Veseli me, da tudi vi to vidite.«

»Vem še več, je nadaljevala markiza. »Če bi bili na nasprotni strani zemlje ljudje, bi morali hoditi z nogami navzgor...«

»In z glavou navzdol!... Lepa reč! Ali sedaj vidite, da je oni človek blazen?«

»Toda znaki?...« je zopet povzela markiza. »Znaki daljnih ob-ljudenih dežel, izrezljan les, bambusove palice in trupa ljudi nezna-nega plemena?«